

บทความนี้พัฒนาจากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการศึกษารายวิชา สม. 419 การศึกษารายบุคคล
ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาวิทยาลัย
คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา 34(1): มกราคม - มิถุนายน 2558

เลียบเลาะห้องเรียน

การสอนพิเศษ:
ความจำเป็นที่ถูกสร้างขึ้นจากโครงสร้างการศึกษา

กนกวรรณ รุ่งตาล

นักศึกษาระดับปริญญาตรี

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

คงปฏิเสธไม่ได้ว่าในทุกวันนี้การเรียนการสอนพิเศษได้เข้ามามีบทบาทสำคัญจนแม้แต่บุคคลที่เกี่ยวข้องในระบบการศึกษาเองก็ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา หรืออาจเรียกว่าเป็น “เงาของระบบการศึกษา” (shadow education) แม้การเรียนการสอนพิเศษจะถูกมองว่าเป็นตัวสร้างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้เพิ่มมากขึ้น แต่ถึงกระนั้น สถานการณ์การเรียนการสอนพิเศษในสังคมไทยกลับเติบโตมากขึ้นเรื่อยๆ ไม่เพียงแต่สถาบันกวดวิชาเท่านั้นที่เกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการเรียนพิเศษของเด็กไทย แม้แต่ครูที่ประกอบวิชาชีพครูในสังกัดโรงเรียนเองก็มีการเปิดสอนพิเศษเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากครูดำรงอยู่และถูกขัดเกลาโดยระบบ ดังนั้น ประสิทธิภาพที่พวกเขาได้ส่งสมมาภายใต้ระบบจึงมีผลต่อการรับรู้ ความเข้าใจ การตีความ และการกระทำของพวกเขา รวมไปถึงการที่พวกเขาเรียนรู้ว่าการเรียนการสอนพิเศษได้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของระบบการศึกษาไทย บทความนี้จึงเป็นการพยายามทำความเข้าใจเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่ส่งเสริมให้การเรียนการสอนพิเศษสามารถดำรงอยู่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ และการรับรู้ของครูที่มีบทบาทเป็นทั้งครูในโรงเรียนและครูที่สอนพิเศษ เพื่อพิจารณาว่าครูรับรู้โครงสร้างเหล่านั้นอย่างไร อิทธิพลเชิงโครงสร้างใดที่ทำให้ครูตัดสินใจที่จะสอนพิเศษโดยมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการ และปฏิบัติการของครูที่สอนพิเศษภายใต้เงื่อนไขต่างๆ มีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร

ถอดบทเรียน: งานศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนพิเศษ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนพิเศษหรือการกวดวิชาในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงสำรวจ โดยมุ่งศึกษานักเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่างหลัก อีกทั้งส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการกวดวิชาและแรงจูงใจในการเลือกเรียนกวดวิชา โดยอาจแบ่งแนวทางการวิจัยเป็น 2 กลุ่มหลักๆ ได้แก่ งานศึกษาการเรียน

การสอนพิเศษในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาไทย และงานวิจัยว่าด้วยปัญหาและผลกระทบของการเรียนการสอนพิเศษ

การเรียนการสอนพิเศษในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาไทย

ผลงานวิจัยจำนวนหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนการสอนพิเศษเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาไทย โดยแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของการเรียนการสอนพิเศษในสังคมไทย และปัญหาของระบบการศึกษาไทยที่มีอิทธิพลทำให้ต้องมีการเรียนการสอนพิเศษขึ้นมาเพื่อเติมเต็มและกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาไทย (เช่น สิริภัทร ชื่นคำ 2553; ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ 2545; เมธิณี ณ พึ่งบุญ 2551; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2546) งานวิจัยในกลุ่มนี้ให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับมุมมองต่อการเรียนการสอนพิเศษของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ทั้งในแง่ความสำคัญของการเรียนการสอนพิเศษ ปัญหาหรือข้อบกพร่องของระบบการศึกษาที่สนับสนุนให้มีการเรียนการสอนพิเศษ โดยมีข้อสรุปที่สอดคล้องกันในหลายประเด็น ได้แก่

- ข้อดีของการเรียนการสอนพิเศษ เช่น ช่วยให้ผู้เรียนได้เทคนิคในการทำข้อสอบ และมั่นใจในการสอบมากขึ้น ช่วยเพิ่มโอกาสการสอบเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียง เปรียบเสมือนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจอย่างหนึ่งที่เพิ่มความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียนว่าจะสามารถสอบเข้าสถาบันตามที่ตนต้องการได้ ทั้งยังช่วยให้เข้าใจในวิชาที่เรียนมากขึ้น เป็นต้น
- ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ต้องมีการเรียนการสอนพิเศษ ได้แก่ ปัญหาของระบบการศึกษาไทยที่ปรากฏความเหลื่อมล้ำและไม่เท่าเทียม เช่น มาตรฐานและคุณภาพทางการศึกษาที่แตกต่างกันระหว่างโรงเรียนในความดูแลของรัฐบาลและโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยภาคเอกชน การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไม่สอดคล้องกับระบบการรับเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย เนื่องจากการเรียนการสอนในโรงเรียนมุ่งเน้นการสอนเนื้อหาและจัดกิจกรรมให้ครบตามหลักสูตร ขณะที่ระบบการรับเข้าศึกษาต่อมุ่งเน้นการสอบแข่งขัน โดยสอบวัดความรู้เพียงบางวิชานั้น รวมถึง

ค่านิยมของสังคมไทยที่ทำให้คุณค่ากับการศึกษาต่อในสถาบันที่มีชื่อเสียง นอกจากนี้ครูในโรงเรียนมักมีภาระงานมาก จนไม่มีเวลาพัฒนาการเรียนการสอน อีกทั้งยังมีปัญหาในการเรียนการสอนบางวิชา เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เป็นต้น

- ผู้เกี่ยวข้องมักมองว่าการเรียนการสอนพิเศษเป็นทั้งเงาและเป็นส่วนเติมเต็มในข้อบกพร่องของระบบการศึกษา

ปัญหาและผลกระทบของการเรียนการสอนพิเศษ

งานวิจัยที่กล่าวถึงปัญหาและผลกระทบของการเรียนการสอนพิเศษ (เช่น ยุทธศิลป์ สิงคณิกา 2534; ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ 2545; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2546; นิภาพร พรุ่งโรจน์ 2549) ชี้ให้เห็นผลกระทบในด้านหลักๆ ดังต่อไปนี้

- ผลกระทบต่อตัวนักเรียน เช่น ความเครียด การขาดสมาธิที่จะเรียนในห้องเรียน เป็นต้น
- ผลกระทบต่อครอบครัว ได้แก่ ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาของครอบครัวเพิ่มสูงขึ้น บั่นทอนความอบอุ่นในครอบครัว เนื่องจากนักเรียนใช้เวลาอยู่กับครอบครัวน้อยลง เป็นต้น
- ผลกระทบต่อระบบการศึกษาในโรงเรียน เช่น ผู้เรียนมีความสนใจและความกระตือรือร้นที่จะเรียนในห้องเรียนน้อยลง นักเรียนมีความรู้ในรายวิชาต่างๆ ไม่ลึกซึ้ง เพราะให้ความสำคัญกับการคาดเดาข้อสอบ เป็นต้น
- ผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม เช่น ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูงย่อมมีโอกาสได้เรียนกวดวิชามากกว่า ซึ่งเป็นกรเพิ่มโอกาสในการแข่งขันและการสอบเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยมากขึ้นตามไปด้วย

ข้อมูลจากงานวิจัยข้างต้น นอกจากจะสะท้อนให้เห็นผลกระทบจากการเรียนการสอนพิเศษ ต่อการศึกษาในโรงเรียนในหลายๆ ด้านแล้ว ยังชี้ให้เห็นความแตกต่างทางทัศนคติ

ที่มีต่อการเรียนการสอนพิเศษระหว่างครูในโรงเรียนที่สอนและไม่ได้สอนกวดวิชา โดยผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนกวดวิชามักมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนการสอนพิเศษ และมีแนวโน้มจะมองเห็นผลกระทบของการเรียนการสอนพิเศษในระดับที่ต่ำกว่าครูที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในระบบนี้ ผู้ศึกษาจึงสนใจทำความเข้าใจกับประสบการณ์หรือการรับรู้ โครงสร้างการศึกษากลุ่มครูในโรงเรียนที่สอนพิเศษว่าส่งผลต่อการตัดสินใจที่จะสอนพิเศษอย่างไร โดยอาศัยกรอบคิดจาก structuration theory ของแอนโทนี กิดเดนส์ (Anthony Giddens) เป็นแนวทางในการศึกษาทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าว เน้นศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้าง (structure) และ ผู้กระทำการ (agency) ซึ่งเชื่อมโยงกันผ่านการรับรู้โลก (Phenomenology) การตีความ (Hermeneutics) และปฏิบัติการ (practices) (จันทน์ เจริญศรี 2558)

ในแง่ของอิทธิพลเชิงโครงสร้างที่มีส่วนสนับสนุนให้ครูตัดสินใจเลือกกระทำการผ่านการสอนพิเศษ สามารถจำแนกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) *โครงสร้างภายนอก* ซึ่งในการศึกษานี้เปรียบได้กับ "โครงสร้างการศึกษา" และ 2) *โครงสร้างภายใน* อันประกอบด้วยแนวโน้มอุปนิสัยที่เกิดขึ้นจากการมีชีวิตอยู่ในตำแหน่งทางสังคมตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับมินท์ศน์ฮาบิตัส (habitus) ของปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) และเงื่อนไขสถานการณ์หรือเงื่อนไขชีวิต ณ ขณะนั้นของผู้กระทำการ (ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ 2555, 193) ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลที่โรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอแห่งหนึ่งในต่างจังหวัด ซึ่งผู้ศึกษาเคยศึกษาจนกระทั่งสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 จึงทำให้ผู้ศึกษามีประสบการณ์ตรงในการเรียนพิเศษและมีความคุ้นเคยกับกลุ่มตัวอย่างบางคนพอสมควร นอกจากจะใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแล้ว ผู้ศึกษาได้ใช้การสังเกตการณ์บริบทแวดล้อมในระหว่างการลงเก็บข้อมูลภาคสนามประกอบกันไปด้วย

ผู้ให้ข้อมูลหลักของการศึกษาครั้งนี้เป็นครูในโรงเรียนซึ่งเปิดสอนพิเศษนอกเวลา ราชการ จำนวน 5 คน โดยสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ครูที่สอนพิเศษแบบเก็บค่าใช้จ่าย ได้แก่ *อมรรัตน์ จุริรัตน์ อรรวรรณ* 2) ครูที่เคยสอนพิเศษแบบเก็บค่าใช้จ่าย แต่ปัจจุบันได้หยุดสอนแล้ว ได้แก่ *แอ้ว* และ 3) ครูที่สอนพิเศษ แบบไม่เก็บค่าใช้จ่าย แต่

เป็นการสอนพิเศษเพื่อเพิ่มคะแนน O-NET, GAT และเตรียมความพร้อมสำหรับสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาให้นักเรียน ได้แก่ *พิมผกา* โดยในขั้นตอนของการเก็บข้อมูล ผู้ศึกษาได้โทรศัพท์เพื่อพูดคุยหรือได้พบกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนในฐานะ “ศิษย์เก่า” หลังจากนั้นจึงได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการศึกษาคั้งนี้ในฐานะนักศึกษาหรือผู้วิจัย พร้อมได้อธิบายให้ผู้ให้ข้อมูลทราบถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงอธิบายถึงขอบเขตการนำข้อมูลมาใช้เพื่อการศึกษา ตลอดจนทำความเข้าใจความตกลงใช้นามสมมติทั้งหมดเพื่อเป็นการรักษาความเป็นส่วนตัวและป้องกันผลกระทบใดๆ อันอาจเกิดกับผู้ให้ข้อมูล

โครงสร้างภายนอก: โครงสร้างการศึกษา

โครงสร้างการศึกษาเป็นตัวหล่อหลอม กลุ่มมเกลลา และสั่งสมประสบการณ์ให้แก่ครู ซึ่งทำงานอยู่ภายใต้ระบบเหล่านี้ รวมไปถึงมีอิทธิพลเชิงโครงสร้างที่สนับสนุนให้ครูตัดสินใจเลือกกระทำการใดๆ โครงสร้างการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) โครงสร้างหลักสูตร 2) โครงสร้างภาระงานครู และ 3) โครงสร้างเวลา โดยโครงสร้างแต่ละประเภทมีลักษณะ ดังนี้

โครงสร้างหลักสูตร

การศึกษาไทยในปัจจุบันใช้โครงสร้างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ 2551) เพื่อให้เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานระดับท้องถิ่น และสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้นำไปใช้เป็นกรอบและแนวทางในการจัดทำและพัฒนา “หลักสูตรสถานศึกษา”¹ ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แบ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้

¹ หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การจัดหลักสูตรตามแนวทางหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยพิจารณาถึงความต้องการของท้องถิ่นและสถานศึกษาควบคู่กันไป เพื่อจัดหลักสูตรที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง.

รู้ออกเป็น 8 กลุ่ม ได้แก่ 1) ภาษาไทย 2) คณิตศาสตร์ 3) วิทยาศาสตร์ 4) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 5) สุขศึกษาและพลศึกษา 6) ศิลปะ 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ 8) ภาษาต่างประเทศ โดยแต่ละวิชานั้นจะมีสัดส่วนเวลาเรียนและการให้น้ำหนักของ รายวิชาที่แตกต่างกันไป

นอกจากนี้ในโครงสร้างหลักสูตรยังมีการกำหนดเงื่อนไขต่างๆ ได้แก่ *ประการแรก* การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ *ประการที่สอง* การกำหนดตัวชี้วัดระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้เพื่อเป็นเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และ*ประการที่สาม* กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตาม ศักยภาพอย่างรอบด้าน แบ่งเป็น กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคม และสาธารณประโยชน์ (กระทรวงศึกษาธิการ 2551)

โครงสร้างภาระงานครู

เป็นที่ทราบกันดีว่าครูมิได้มีแค่ภาระงานสอนตามตารางสอนเท่านั้น แต่การขอให้ มีหรือขอเลื่อนวิทยฐานะของครูนั้น ได้กำหนดให้ครูต้องรับผิดชอบภาระงานอื่นๆ เพิ่มเติม นอกเหนือจากการสอนในห้องเรียน ดังที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการ ศึกษา ได้กำหนดภาระงานขั้นต่ำของครูให้ประกอบด้วย 1) ชั่วโมงสอนตามตารางสอน 2) ภาระงานที่ไม่ใช่การปฏิบัติตามตารางสอน แต่เป็นงานที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้การจัดการ เรียนการสอนมีคุณภาพ และ 3) ภาระงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา หมายถึง งานส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในด้านต่างๆ เพื่อส่งผล ต่อคุณภาพผู้เรียน โครงสร้างภาระงานครูมีอิทธิพลต่อการจัดสรรเวลาในการทำงานของครู ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการเรียนการสอนในห้องเรียนได้ ด้วย (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 2553)

โครงสร้างเวลา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดกรอบโครงสร้าง เวลาเรียนขั้นต่ำสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อเป็น

แนวทางแก่สถานศึกษาในการจัดสรรเวลาสำหรับการเรียนการสอนภายในโรงเรียนแต่ละแห่ง ได้แก่ ตารางเรียน/ตารางสอน และตารางเวลาในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของแต่ละโรงเรียน ขณะเดียวกัน โครงสร้างภาระงานครู นอกจากจะกำหนดจำนวนชั่วโมงภาระงานสอนขั้นต่ำแล้ว ยังมีภาระงานนอกเหนือจากการสอน ซึ่งส่งอิทธิพลต่อโครงสร้างเวลาในการทำงานของครู เช่น การดำเนินการขอให้มีหรือขอลื่อนวิทยฐานะเพื่อความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ครู และการได้รับผลตอบแทนที่เพิ่มสูงขึ้นนั้นอาจส่งผลต่อการจัดสรรเวลาในการทำงานส่วนต่างๆ และประสิทธิภาพในการสอนซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักของครู

นอกจากโครงสร้างหลักสูตร โครงสร้างภาระงานครู และโครงสร้างเวลา จะเป็นการข้อกำหนดเบื้องต้นของแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้แก่สถานศึกษาแต่ละแห่งแล้ว แต่ละโรงเรียนยังสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและเงื่อนไขของผู้เรียน เช่น อาจปรับเปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน เรียกว่า “หลักสูตรสถานศึกษา” หรืออาจมีการปรับเปลี่ยนตารางเวลา/โครงสร้างเวลาให้ เป็นไปตามสถานการณ์หรือภาระงานนอกห้องเรียนของครูที่เข้ามาแทรกในช่วงเวลาหนึ่งๆ หรือโครงสร้างความก้าวหน้าในอาชีพของครูก็อาจมีอิทธิพลสำคัญต่อการจัดสรรเวลาในการทำงานส่วนต่างๆ ทั้งหมดนี้มีส่วนในการหล่อหลอม กล่อมเกลา และสั่งสมประสบการณ์ให้แก่ครู ซึ่งทำงานอยู่ภายใต้ระบบดังกล่าว และอาจเป็นอิทธิพลเชิงโครงสร้างที่ทำให้ครูตัดสินใจเลือกกระทำการต่างๆ เช่น การตัดสินใจเป็นครูสอนพิเศษ อย่างไรก็ตาม ปฏิบัติการจริงในชีวิตประจำวันอาจไม่ได้เป็นไปตามโครงสร้างการศึกษาแกนกลางทั้งหมด หากแต่แตกต่างและผันแปรไปตามบริบทของแต่ละโรงเรียน ดังจะได้อภิปรายในส่วนต่อไป

ความแตกต่าง (ใน) ความเหมือน

นอกจากโครงสร้างการศึกษาซึ่งเป็นโครงสร้างภายนอกแล้ว ประสบการณ์ชีวิต ลุปนิสัยส่วนตัว เงื่อนไขสถานการณ์หรือเงื่อนไขชีวิตที่แตกต่างกัน อาจส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกกระทำการใดๆ ของครูแต่ละคนด้วย โดยทั้งโครงสร้างภายในและโครงสร้างภายนอกก็เป็นทั้งกรอบจำกัด และเป็นตัวช่วยให้ครูกระทำการบางอย่างได้และกระทำการ

บางอย่างไม่ได้ แม้ว่าผู้ให้ข้อมูลหลักจะสวมบทบาทหลักเป็นครูที่ทำงานอยู่ภายใต้โครงสร้างและบริบทของโรงเรียนเดียวกัน และเป็นผู้กระทำการสอนพิเศษเช่นเดียวกัน แต่ก็มีคุณสมบัติบางประการที่แตกต่างกัน เช่น อายุ ระยะเวลาในการประกอบอาชีพครู ประสบการณ์ในการสอน แนวโน้มอุปนิสัย ตลอดจนถึงเงื่อนไขในชีวิต ณ ขณะเวลาที่ตัดสินใจสอนพิเศษแตกต่างกันไป แนวโน้มอุปนิสัยที่เกิดขึ้นจากการมีชีวิตอยู่ในตำแหน่งทางสังคม ตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง และถูกส่งเสริมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนมีผลไปกำกับแนวโน้มการกระทำของบุคคล และเงื่อนไขสถานการณ์หรือเงื่อนไขชีวิต ณ ขณะนั้น อาจเรียกรวมกันว่า เป็น “โครงสร้างภายใน” ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจสอนพิเศษแตกต่างกันไป การที่ผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละคนเติบโตมาในบริบทครอบครัวที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้มีประสบการณ์ชีวิตที่หลากหลาย และมีแนวโน้มอุปนิสัยแตกต่างกันออกไป ดังตาราง 1 (หน้า 142)

ประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันมีส่วนในการกล่อมเกลาแนวโน้มอุปนิสัย และเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้กลุ่มครูที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักตัดสินใจสอนพิเศษ เช่น ครูจรัสรัตน์ที่มีความบกพร่องทางกายภาพด้านการมองเห็นและการเดิน ประสบการณ์ชีวิตจากความบกพร่องดังกล่าว มีส่วนในการกล่อมเกลาอุปนิสัยและโลกทัศน์ของจรัสรัตน์ เธอไม่ขอให้ใครมาดูแลและพยายามใช้ชีวิตเหมือนคนอื่น ๆ เธอยึดมั่นและให้คุณค่ากับวิชาชีพครูเป็นอย่างสูง และให้ความสำคัญกับการที่มีคนมองเห็นคุณค่าและความสามารถในฐานะครูผู้สอน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เธอตัดสินใจสอนพิเศษ จากที่แต่เดิมเคยมีทัศนคติในแง่ลบว่าการสอนพิเศษเป็นธุรกิจ แต่ลูกศิษย์ที่มาติดต่อให้ไปสอนพิเศษ “พูดว่าเรามีความสามารถ....เขาพูดทำให้เรารู้สึกว่าเราเป็นคนมีความสำคัญในการที่เราจะไปสอนเพิ่มเติม....” ส่วนครูอมรรรัตน์เล่าว่าจากประสบการณ์ความเป็นแม่ทำให้เธอได้เรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของทั้งเด็กนักเรียนและผู้ปกครองดีพอสมควร ซึ่งมีส่วนในการกล่อมเกลาโลกทัศน์ของเธอ นอกจากนี้จะสนับสนุนให้ลูกของตนเรียนพิเศษแล้ว ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เธอตัดสินใจสอนพิเศษด้วย โดยเธอมองว่านักเรียนที่เรียนอ่อนกว่าคนอื่นในชั้นเรียน “ผู้ปกครองต้องสนับสนุนให้มาปูพื้นฐานตั้งแต่เล็กๆ”

ในส่วนของเงื่อนไขสถานการณ์หรือเงื่อนไขชีวิต ณ ขณะนั้นของผู้กระทำการ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ เงื่อนไขสถานการณ์/เงื่อนไขชีวิตภายนอกและภายในบริบท

ตาราง 1 ลักษณะประสบการณ์ชีวิตและแนวโน้มอุปนิสัยของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก	ลักษณะประสบการณ์ชีวิต	แนวโน้มอุปนิสัย
จุรีรัตน์	ประสบการณ์จากการมีความผิดปกติทางร่างกาย	ช่วยให้ครูตระหนักว่าการเป็นครู (รวมทั้งการเป็นครูสอนพิเศษ) เป็นงานที่ทำให้ครูที่มีร่างกายแตกต่างจากผู้อื่น ได้มองเห็นคุณค่าและความสามารถของตนเอง
พิมพ์ภา	ประสบการณ์จากการเติบโตในครอบครัวที่ขัดสนทางเศรษฐกิจและการเป็นครูในโรงเรียนที่นักเรียนมีฐานะยากจน	ทำให้ครูปรารถนาที่จะสร้างโอกาสในการเรียนพิเศษแก่เด็กที่ขัดสน เช่น การที่ครูเปิดสอนพิเศษโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย
อมรรัตน์	ประสบการณ์ของความ เป็นแม่	ทำให้ครูมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน หนังสือและการเรียนการสอนพิเศษ ในฐานะที่ช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียน
แอมว	ประสบการณ์การเติบโตในครอบครัวที่ผู้ปกครองประกอบอาชีพครู	ทำให้ครูมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน หนังสือและการเรียนการสอนพิเศษ ในฐานะที่ช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียน
อรวรรณ	ประสบการณ์จากการเรียนเมื่อครั้งยังเป็นนักเรียน/นักศึกษา	ทำให้ครูตระหนักว่าการเรียนการสอนพิเศษช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียน เช่น การเรียนพิเศษเปิดโอกาสให้มีการทบทวนบทเรียน

ชีวิตการทำงาน เงื่อนไขสถานการณ์/เงื่อนไขชีวิตที่อยู่นอกเหนือบริบทชีวิตการทำงาน มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกสอนพิเศษของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพการสมรส เช่น ครูมีสถานะเป็น “แม่เลี้ยงเดี่ยว” หรือมีสถานะโสด หรือความจำเป็นทางเศรษฐกิจทำให้ครูบางท่านต้องเลือกสอนพิเศษเป็นการหารายได้เสริม เช่น ครูอมรรตน์เล่าว่า เงื่อนไขชีวิตที่ทำให้เธอตัดสินใจสอนพิเศษคือความจำเป็นที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในบ้านและดูแลลูกชายเพียงลำพัง จึงต้องหารายได้เสริมจากการสอนพิเศษเพื่อช่วยลดภาระหนี้สินของครอบครัว “...เริ่มสอนพิเศษปี 2545 ตั้งแต่สร้างบ้านหลังนี้... แต่ตอนนี้ บ้านไม่เป็นหนี้แล้ว ปลอดภัยแล้ว” นอกจากสถานภาพการสมรสและเงื่อนไขเชิงเศรษฐกิจแล้ว การเป็นครูจากต่างถิ่นที่อาศัยอยู่ที่บ้านพักครูภายในโรงเรียน ก็มีผลต่อการจัดการโครงสร้างเวลาและการตัดสินใจสอนพิเศษของครูได้ เช่นกรณีของครูอรรณพที่เล่าว่ามีนักเรียนมาขอเรียนพิเศษกับเธอ “เด็กเขาสนใจอยากเรียนเพิ่ม...เขาชอบเรียนกับเราในห้อง อาจารย์สอนสนุก....แต่ครูไม่ได้หามา เขาก็ชวนเพื่อนเขามาอะไรอย่างนี้” ประกอบกับการที่บ้านและครอบครัวของเธออยู่ต่างจังหวัด ทำให้ช่วงเย็นหลังเลิกเรียนพอมีเวลาว่างจึงทำให้เธอตัดสินใจสอนพิเศษ

ในส่วนเงื่อนไขสถานการณ์/เงื่อนไขชีวิตในบริบทชีวิตการทำงานในฐานะครูมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจสอนพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งหน้าที่ของผู้ให้ข้อมูล ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ เช่น ผู้บริหาร เพื่อนครู และนักเรียน เป็นต้น เช่น ครูพิมพกา ผู้ที่ได้รับการเคารพยกย่องในบรรดาลูกศิษย์และเพื่อนครู ทั้งภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภายในโรงเรียน และอาจรวมไปถึงเพื่อนครูโรงเรียนอื่นๆ ด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่เธอได้รับรางวัลครูดีเด่นมาเกือบทุกปี ครูพิมพกาสอนพิเศษให้นักเรียนโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตั้งแต่ย้ายมาสอนที่โรงเรียนแห่งนี้เป็นเวลากว่า 24 ปี และมีบทบาทผลักดันให้คะแนน O-NET วิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสูงกว่าวิชาอื่นๆ และเป็นวิชาที่ช่วยดึงคะแนน O-NET ของโรงเรียน หากปีการศึกษาใดที่คะแนน O-NET วิชาภาษาไทยของโรงเรียนต่ำลง ครูพิมพกาจะพยายามปรับแผนการสอนพิเศษเพิ่มเติมเพื่อให้คะแนนกลับมาดีดังเดิมนอกจากนี้เธอยังร่วมมือกับครูในกลุ่มสาระให้แนวเทคนิควิธีการสอนหรือสื่อการสอนต่างๆ ของเธอไปประยุกต์ใช้กับการสอนของตัวเอง ดังนั้น ครูพิมพกาจึงเปรียบเสมือนเป็นกำลัง

หลักที่สำคัญของโรงเรียนและมีส่วนทำให้เธอเลือกที่จะสอนพิเศษให้นักเรียนโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายเรื่อยมา

ความไม่สอดคล้องภายใต้โครงสร้าง

ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นจริงภายใต้โครงสร้างการศึกษา ไม่อาจแยกออกจากทั้งโครงสร้างภายนอกและโครงสร้างภายใน กล่าวคือ ปฏิบัติการเหล่านี้เป็นผลมาจากโครงสร้างภายในของครูแต่ละคน ในขณะที่เดียวกันก็เป็นปฏิบัติการที่เกิดขึ้นภายใต้การครอบงำของโครงสร้างภายนอก (โครงสร้างการศึกษา) ซึ่งมีการปฏิสัมพันธ์หรือเครือข่ายความสัมพันธ์เกิดขึ้นมากมาย ทั้งปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับโครงสร้าง และระหว่างผู้คนที่อยู่ภายใต้โครงสร้าง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และปฏิบัติการที่เกิดขึ้นนี้ยังมีการเชื่อมโยงกับโครงสร้างภายในของบุคคลแต่ละคนด้วย ครูที่ทำงานอยู่ภายใต้โครงสร้างและภายใต้บริบทโรงเรียนเดียวกัน แม้มีตำแหน่งทางอาชีพที่มีความคล้ายคลึงกัน แต่ก็มี ความแตกต่างกันในหลายๆ แง่มุม เช่น อายุ ระยะเวลาในการประกอบอาชีพครู ประสบการณ์ในการสอน รวมไปถึงโครงสร้างภายในของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคน ซึ่งภายใต้ความคล้ายคลึงและความแตกต่างเหล่านี้ได้ก่อให้เกิด “ปฏิบัติการ” ของแต่ละคน ผู้ศึกษาได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างภายนอกที่มีอิทธิพลในรูปแบบเฉพาะต่อโครงสร้างภายในของครูผ่านความโน้มเอียงทางพฤติกรรม และเงื่อนไขความสัมพันธ์ในการทำงาน สถานการณ์ชีวิต ณ เวลาที่การสอนพิเศษเกิดขึ้นจริง จนผู้เป็นครูมีการรับรู้ว่า “การสอนพิเศษเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญสำหรับการศึกษาที่ได้ผล” ในประเด็นหลักๆ ต่อไปนี้

1. ข้อจำกัดด้านเวลา

ข้อจำกัดด้านเวลาเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนพิเศษเกิดขึ้นและมีความจำเป็นต่อระบบการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1) จำนวนชั่วโมงในการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับเนื้อหาที่กำหนดให้สอน เนื่องจากเนื้อหาที่กำหนดมาในหลักสูตรมีลักษณะที่เน้นกระบวนการ และบางตัวชี้วัดจำเป็น

ต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก ทำให้การสอนให้ครบตามตัวชี้วัดทุกตัวภายในกรอบเวลาที่กำหนด มาให้มันเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก อีกทั้งยังทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการเสริมทักษะที่จำเป็นในการสอบเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาแก่นักเรียนอีกด้วย

2) วันหยุดราชการทำให้ชั่วโมงการเรียนการสอนไม่เป็นตามที่วางแผนไว้ หากครูผู้สอนไม่เร่งหาชั่วโมงชดเชยจะทำให้มีชั่วโมงการเรียนการสอนไม่ครบตามที่กำหนดไว้ หรือหากครูเลือกใช้วิธีการสอนรวบรัด ก็อาจส่งผลให้ประสิทธิภาพการเรียนการสอนลดลง

3) ภาระงานนอกเหนืองานสอนทำให้โครงสร้างเวลาไม่เป็นไปตามที่วางแผน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาระงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ภาระงานดังกล่าวส่งผลต่อโครงสร้างเวลาของครูใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ *ลักษณะแรก* ครูพยายามจัดการภาระงานนอกเหนืองานสอนให้กระทบกับการเรียนการสอนน้อยที่สุด โดยใช้วิธีการจัดการในรูปแบบต่างๆ เช่น การสอนล่วงหน้า สับเปลี่ยนชั่วโมงสอนกับครูท่านอื่น นัดสอนชดเชย เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้โครงสร้างเวลาไม่เป็นไปตามแผนปกติของครูแต่ละคน *ลักษณะที่สอง* ครูไม่สามารถจัดการภาระงานนอกเหนืองานสอนได้ โดยเฉพาะในกรณีที่มีภาระงานนอกเหนืองานสอนเร่งด่วนหรือมากจนเกินไป จึงเบียดเบียนเวลาหรือกระทบการสอนในห้องเรียน

อย่างไรก็ดี ในกรณีที่ภาระงานนอกเหนืองานสอนเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขอให้มีหรือขอเลื่อนวิทยฐานะ ผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์การขอวิทยฐานะต่างมีความเห็นในเชิงบวกต่อภาระงานดังกล่าว กล่าวคือ แม้การขอวิทยฐานะจะเพิ่มภาระงาน แต่ก็อยู่ในระดับที่ครูสามารถจัดการได้ โดยงานวิจัยและผลงานต่างๆ ที่ได้สร้างขึ้นมาเพื่อขอวิทยฐานะได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์กับนักเรียน ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่การศึกษาในโรงเรียนอีกด้วย

2. ความไม่สอดคล้องของเนื้อหาที่ถูกกำหนดในโครงสร้างหลักสูตร

1) ความไม่สอดคล้องระหว่างเนื้อหาที่กำหนดให้สอนในห้องเรียนกับเนื้อหาที่ใช้สอบเข้าศึกษาต่อ กล่าวคือ การกำหนดเนื้อหาและตัวชี้วัดตามโครงสร้างหลักสูตร ไม่สอดคล้อง

กับเนื้อหาหรือทักษะความรู้ที่จำเป็นสำหรับการสอบเข้าศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัย ปัญหาหลักจึงอาจไม่ได้อยู่ที่จำนวนชั่วโมงการเรียนการสอนที่จำกัดเท่านั้น เพราะในขณะที่ครูพยายามสอนให้ครบตามตัวชี้วัด โดยไม่ตั้งคำถามกับโครงสร้างหลักสูตร ก็เห็นว่าเนื้อหาตามโครงสร้างหลักสูตรอาจไม่เพียงพอและต้องเสริมความรู้ที่จำเป็นสำหรับการสอบเข้าศึกษาต่อให้แก่แก่นักเรียนด้วย จึงทำให้ครูส่วนใหญ่มองว่าจำนวนชั่วโมงตามโครงสร้างหลักสูตรไม่เพียงพอ

2) ความไม่สอดคล้องระหว่างรายวิชาและความไม่สอดคล้องระหว่างระดับชั้น เป็นความไม่สอดคล้องระหว่างเนื้อหาภายในโครงสร้างหลักสูตร เช่น ความไม่สอดคล้องระหว่างเนื้อหาของแต่ละรายวิชาระหว่างระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นกับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทำให้ผลลัพธ์จากกระบวนการเรียนการสอนไม่เป็นที่น่าพึงพอใจ ทำให้ครูไม่สามารถเริ่มเข้าสู่เนื้อหาวิชาในระดับชั้นนั้นๆ ได้ทันที แต่ต้องคอยปรับพื้นฐานความรู้ของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา

3. เจ็อนไขเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียน

ผลสืบเนื่องจากปัญหาความไม่สอดคล้องระหว่างรายวิชาและความไม่สอดคล้องระหว่างระดับชั้น ทำให้นักเรียนมีพื้นฐานความรู้ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้น นอกจากนี้ ครูยังมองว่าคุณลักษณะของนักเรียนที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนด้วย เช่น ครูเห็นว่านักเรียนมีความรับผิดชอบ ความขยัน ความอดทน ความสนใจทางวิชาการน้อยลง และมักให้ความสนใจกับรายวิชาหลัก เช่น ชีววิทยา เคมี ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ อังกฤษ มากกว่ารายวิชาอื่นๆ เป็นต้น และในขณะที่ครูส่วนใหญ่เห็นว่าการเรียนรู้ต้องมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป โดยเน้นการฝึกทำแบบฝึกหัด แต่นักเรียนกลับนิยมสืบค้นข้อมูลจากสื่อออนไลน์เพราะสะดวกรวดเร็ว ซึ่งทัศนคติที่แตกต่างกันนี้อาจเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนได้เช่นกัน

4. เงื่อนไขสภาวะแวดล้อมภายในห้องเรียน

เงื่อนไขสภาวะแวดล้อมภายในห้องเรียนบางประการไม่เอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เช่น สัดส่วนจำนวนนักเรียนในชั้นเรียนที่มากเกินไป ทำให้ผู้เรียนมีสมาธิในการเรียนน้อยลง นอกจากนี้ การเรียนการสอนยังอยู่ภายใต้เงื่อนไขพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกันของนักเรียนในชั้นเรียน ทำให้การเรียนการสอนต้องดำเนินไปตามกระบวนการอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่ก็ยังมีนักเรียนที่ไม่กล้าซักถามเมื่อมีข้อสงสัย เป็นเหตุให้ครูไม่ทราบข้อจำกัดของนักเรียนและไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด

ผู้ศึกษาพบว่าประเด็นปัญหาที่น่าสนใจคือ การที่ครูซึ่งทำงานอยู่ภายใต้ระบบไม่ตั้งคำถามและยอมทำตามโครงสร้างที่ถูกกำหนดมาอย่างเคร่งครัด แม้ว่าจะรับรู้ถึงข้อบกพร่องต่างๆ ของโครงสร้างที่ถูกกำหนดมาเหล่านั้นก็ตาม สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจต่อรองที่ค่อนข้างจำกัดของครูผู้ทำงานอยู่ภายใต้โครงสร้าง และความเชื่อมั่นในผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้กำหนดโครงสร้าง (นักวิชาการการศึกษา) แต่ในขณะเดียวกันก็อาจกล่าวได้ว่าโครงสร้างการศึกษาที่จำกัดการทำงานของครู ก็เป็นเงื่อนไขที่เอื้อให้มีการสอนพิเศษของครู เพื่อเสริมและเติมเต็มการศึกษาในระบบโรงเรียน

บทส่งท้าย

ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้างสะท้อนให้เห็นว่าโครงสร้างการศึกษาที่ถูกกำหนดขึ้นมา นั้น เป็นทั้งโครงสร้างที่จำกัดการทำงานของครู ประสิทธิภาพการเรียนการสอนในห้องเรียน แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นโครงสร้างที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนการสอนพิเศษขึ้นเพื่อช่วยเติมเต็มการศึกษาในโรงเรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งปฏิบัติการภายใต้ข้อจำกัดเหล่านี้ส่งผลให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นครูที่ทำงานอยู่ภายใต้โครงสร้างนี้รับรู้ว่าการเรียนการสอนพิเศษเป็นส่วนหนึ่งที่เป็นของระบบการศึกษาอย่างแยกไม่ออก เมื่อการสอนพิเศษกลายเป็นแบบแผนเชิงสถาบันเช่นนี้แล้ว จึงไม่น่าแปลกใจที่คนรุ่นหลังที่เข้ามาอยู่ภายใต้โครงสร้างการศึกษา จะมีการรับรู้และความเข้าใจต่อการเรียนการสอนพิเศษว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จำเป็นสำหรับระบบการศึกษาไทย และการเรียนการสอนพิเศษก็ค่อยๆ ถูกหลอมรวมเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาไทยอย่างแยกออกจากกันได้ยาก

แม้ข้อค้นพบบางประการจากการศึกษาวิจัยนี้ไม่ได้เป็นประเด็นที่ใหม่ เช่น ข้อค้นพบเกี่ยวกับความไม่สอดคล้องระหว่างเนื้อหาที่กำหนดให้สอนในห้องเรียนกับเนื้อหาที่ใช้สอบเข้าศึกษาต่อ ที่สะท้อนเงื่อนไขของระบบการศึกษาไทย ทำให้ต้องมีการเรียนการสอนพิเศษเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม มีข้อค้นพบหลายประการที่งานวิจัยก่อนหน้านี้ได้กล่าวไว้ อาทิ จำนวนชั่วโมงในการเรียนการสอนที่โครงสร้างหลักสูตรกำหนดมาให้นั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาที่กำหนดมาให้สอน และข้อค้นพบเกี่ยวกับภาระงานนอกเหนืองานสอน เช่น การช่วยปฏิบัติงานบริหารงานวิชาการ การประเมินคุณภาพโรงเรียน เป็นต้น ทำให้โครงสร้างเวลาไม่เป็นไปตามที่วางไว้ ข้อค้นพบที่สำคัญและมักมิได้มีการกล่าวถึงคือ ในกรณีที่ภาระงานนอกเหนืองานสอนนั้นเร่งด่วนหรือมีมากเกินไปอาจเบียดเบียนเวลาหรือกระทบการเรียนการสอนในห้องเรียน แม้ครูบางส่วนจะสามารถจัดการภาระงานดังกล่าวให้กระทบกับการเรียนการสอนน้อยที่สุด แต่ก็ยังคงส่งผลให้โครงสร้างเวลาไม่เป็นไปตามที่แต่ละคนได้วางแผนเอาไว้

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งให้ข้อสรุปไว้อย่างสอดคล้องกันว่าการเรียนการสอนพิเศษนั้นได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาไทยไปเสียแล้ว แต่การศึกษาครั้งนี้มุ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงมิติที่ลึกลงไป กล่าวคือ ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลเชิงโครงสร้าง ทั้งโครงสร้างภายนอกและโครงสร้างภายในอันนำไปสู่ปฏิบัติการที่เกิดขึ้นจริงภายใต้โครงสร้าง กล่าวโดยสรุป แม้ครูที่เป็นผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนจะมีแนวโน้มอุปนิสัยและเงื่อนไขชีวิตที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจสอนพิเศษที่แตกต่างกัน แต่โครงสร้างภายในเหล่านี้ก็ส่งผลให้ทั้ง 5 คนมีปฏิบัติการร่วมกัน คือ ทำให้กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องในระบบการศึกษาเหล่านี้รับรู้บทบาทของการเรียนการสอนพิเศษว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จำเป็นของระบบการศึกษา อย่างไรก็ตาม ภายใต้โครงสร้างเดียวกันเชื่อว่าทุกคนจะต้องกระทำการใดๆ เหมือนกันไปเสียทั้งหมด กล่าวคือ แม้ว่าครูจะทำงานอยู่ภายใต้โครงสร้างการศึกษาและบริบทโรงเรียนเดียวกัน แต่ภายในกลุ่มครูที่สอนพิเศษเองมีการรับรู้ที่ต่างกัน และนำไปสู่เป้าหมายและความเข้าใจต่อการสอนพิเศษที่แตกต่างกัน

การศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้เป็นการมองการเรียนการสอนพิเศษภายใต้ระบบการศึกษาไทย ในภาพรวม กล่าวคือ ไม่ได้หยุดแค่การมองเพียงปัญหาของระบบการศึกษาที่ทำให้จำเป็นต้อง

มีการเรียนการสอนพิเศษ และไม่ได้มองแค่ตัวปัจเจกซึ่งเป็นครูผู้สอนพิเศษ แต่มองย้อนไปถึงที่มาที่ไปของปัญหาเหล่านั้นในลักษณะที่เป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างซึ่งมีบทบาทกำหนดซึ่งกันและกัน เป็นการมองอิทธิพลเชิงโครงสร้างที่มีต่อผู้คนที่อยู่ภายใต้โครงสร้างเหล่านั้น ซึ่งทำให้การศึกษาครั้งนี้มองเห็น "คน" ซึ่งอยู่ภายใต้โครงสร้างเหล่านี้และมองเห็นหลากหลายปฏิบัติการที่เกิดขึ้นภายใต้โครงสร้าง อันเป็นจุดเริ่มต้นของการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนพิเศษอย่างมีพลวัต

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2551. *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- จันทน์ เจริญศรี. 2558. "Structuration Theory." เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชา สว.401 ปีการศึกษา 2/2557.
- นิภาพร พรุ่งโรจน์. 2549. "การศึกษาทัศนคติและความเชื่อของครูที่มีต่อการสนับสนุนให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายกวดวิชา." วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. 2555. "บทวิจารณ์หนังสือ Rob Stones. Structuration Theory." *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง* 8(3): 191-200.
- ไพฑูรย์ สีนลรัตน์. 2545. *การกวดวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา.
- ภัสรา อินทรกำแหง. 2533. "เด็กประถมศึกษา: การเรียนพิเศษ." *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น* 14(2): 22-25.
- เมธิณี ณ พึ่งบุญ. 2551. "คุณธรรมและจริยธรรมของครู อาจารย์ และผู้ประกอบการสถาบันสอนเสริมกรณีศึกษา: สถาบันสอนเสริมคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ คุ่มอง สาขาพหุโยธิน 49." *สารนิพนธ์วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล*.
- ยุทธศิลป์ สิงค니라. 2534. "ปัญหาการกวดวิชาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายตามทรรศนะผู้บริหารและครูผู้สอนวิชาสามัญของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7." วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สิริภัทร ชื่นคำ. 2553. "ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนการสอนในสังคมไทย: ศึกษากรณีมุ่มมองทางด้านมานุษยวิทยาการศึกษาต่อการเรียนกวดวิชา." วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (มานุษยวิทยา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546. *สรุปการสัมมนา เรื่อง กวดวิชา: วิกฤติที่สะท้อนความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Bray, Mark. 1999. *The Shadow Education System: Private tutoring and its implications for planners*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Simmel, Georg. 2002 (1903). "The Metropolis and Mental Life". In *The Blackwell City Reader*, edited by Gary Bridge and Sophie Watson, 103-110. Oxford and Malden, MA: Wiley-Blackwell.

เอกสารออนไลน์

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. 2553. "คู่มือการประเมินข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้มีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ สายงานการสอน." *เว็บไซต์สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*. http://www.otepc.go.th/index.php/notice-law-rule/resolutions/resolutions-subotepc/441-2012-07-13%2013-13-13_0894. สืบค้นวันที่ 9 พฤษภาคม 2558.

